

Η ΠΡΩΤΗ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΗΣΗ ΚΑΙΣΑΡΙΚΗΣ ΤΟΜΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

**Λαμπρινή Κουρκούτα, Ελένη Χατζηδημητρίου,
Ολυμπία-Ελένη Παππά, Αθανασία Νέστωρ, Ιωάννης Ταχματζίδης, Μαρία Αβραμίκα**

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της παρούσης ανακοινώσεως είναι να περιγράψει την πρώτη κινηματογράφιση καισαρικής τομής που έγινε στην Ελλάδα. Αυτή έγινε στο θεραπευτήριο “Ευαγγελισμός” το 1912, από τον διευθυντή της Γυναικολογικής Κλινικής Σωκράτη Τσάκωνα, σε συνεργασία με τον κινηματογραφικό οίκο Σ.Λεόνε. Το κόστος της ανήλθε σε 200 δρχ. και το κατέβαλαν από κοινού, κατά το ήμισυ, ο ίδιος ο Τσάκωνας και το Διοικητικό Συμβούλιο του Θεραπευτηρίου “Ευαγγελισμός”. Σημειώτεον ότι ο μηνιαίος μισθός του διευθυντού ιατρού κατά την εποχή εκείνη ήταν 250 δρχ. Έτσι ο Σωκράτης Τσάκωνας πέραν από το ότι ήταν ο πρώτος Διευθυντής της Γυναικολογικής Κλινικής του Ευαγγελισμού, υπήρξε και πρωτοπόρος στη μορφωτική χρήση του κινηματογράφου, στο χώρο της Ιατρικής Επιστήμης.

Λέξεις κλειδιά: Νοσοκομείο Ευαγγελισμός, καισαρική τομή, κινηματογράφιση, Γυναικολογική κλινική

Η ΠΡΩΤΗ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΗΣΗ ΚΑΙΣΑΡΙΑΚΗΣ ΕΓΧΕΙΡΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ο κινηματογράφος δικαιολογημένα χαρακτηρίζεται ως μια από τις σημαντικότερες εφευρέσεις, μια και αποτελεί την τελειότερη σύνθεση όλων των εκφραστικών μέσων που χρησιμοποίησε ποτέ ο άνθρωπος. Ιδιαίτερα οι έγχρωμες κινηματογραφικές ταινίες εμφανίζουν ρεαλιστικές εκδηλώσεις της ζωής και δημιουργούν την αίσθηση της πραγματικότητας. Πράγματι, μια κινηματογραφική ταινία προσφέρει γνώσεις, ενημερώνει και ψυχαγωγεί. Γι’ αυτό και η μορφωτική επίδρασή της είναι πολύ ισχυρή. Αυτός είναι άλλωστε και ο λόγος που η σύγχρονη αγωγή αναγνώρισε τη σπουδαιότητα του κινηματογράφου και υιοθέτησε τη χρήση κινηματογραφικών ταινιών στα πλαίσια της εποπτικής διδασκαλίας¹.

Όσον αφορά την Ελλάδα, ο κινηματογράφος κατ’ αρχάς εισήχθη ως ένα παράξενο φαινόμενο της Δύσης. Η πρώτη δημόσια προβολή έγινε στην Αθήνα την άνοιξη του 1898, σε μια αίθουσα για τυχερά παιχνίδια, στην πλατεία Κολοκοτρώνη, όπου και προβλήθηκαν η “Αφιξη του τρένου” και η “Εξοδος των εργοστασίων”, ταινίες των Lumiere².

Αλλά και ο ελληνικός κινηματογράφος είχε τους δικούς του ανθρώπους την εποχή εκείνη, οι οποίοι και ξεκίνησαν την Ιστορία του Ελληνικού Κινηματογράφου. Ο πρώτος κινηματογραφιστής της Ελλάδας ήταν ο Γάλλος οπερατέρ Λεόν, ανταποκριτής του κινηματογραφικού οίκου Γκωμόν, ο οποίος ήρθε (από την Αίγυπτο) στην Αθήνα το 1906, για να καλύψει τους Ολυμπιακούς αγώνες. Ο Λεόν πολιτογραφήθηκε ως ο πρώτος Έλληνας κινηματογραφιστής, γιατί “τράβηξε” υλικό για μια “μικρού μήκους” ταινία (ζουρνάλ) με θεματογραφία ελληνική, η οποία βρήκε απήχηση στο ελληνικό κοινό. Τον επόμενο χρόνο μνημονεύεται μία ακόμη ταινία του, με θέμα την εορτή του Βασιλέως Γεωργίου του Α³. Κατόπιν τούτου, στα συγγράμματα της Ιστορίας του ελληνικού κινηματογράφου δεν γίνεται άλλη αναφορά στο έργο του Λεόν⁴.

Αναφορικά δε με τη χρήση του κινηματογράφου ως διδακτικό βοήθημα στην Ιατρική και γενικότερα στην Ιατρική εκπαίδευση, πρωτοπόρος υπήρξε ο Γάλλος χειρουργός Ντυαγέν (Doyen). Αυτός από το 1898 είχε αρχίσει να καταγράφει σε κινηματογραφικές ταινίες διάφορες φάσεις των εγχειρήσεων που πραγματοποιούσε στην κλινική του. Στη συνέχεια τις μελετούσε με τους συνεργάτες του, για διδακτικούς λόγους και για να εντοπίζουν τυχόν λανθασμένους χειρισμούς⁵.

Μελετώντας εξάλλου κανείς τα συγγράμματα που καταγράφουν όλες τις ελληνικές κινηματογραφικές παραγωγές στο πέρασμα του χρόνου, δεν βρίσκει καμιά αναφορά, σχετική με το πεδίο της Ιατρικής Επιστήμης, παρότι υπήρξε ανάλογη παραγωγή^{6,7}. Αυτό αποδεικνύεται από τα Πρακτικά του Διοικητικού Συμβουλίου του Θεραπευτηρίου “Ο Ευαγγελισμός”, της περιόδου 1912, όπου και μνημονεύεται ο προαναφερθείς Λεόν. Η αναφορά επικεντρώνεται στη συνεργασία του Λεόν με τον τότε διευθυντή της Γυναικολογικής Κλινικής του Ευαγγελισμού Σωκράτη Τσάκωνα για

Ο Σ. Τσάκωνας (μέσον πρώτης πάνω σειράς) με το προσωπικό του νοσοκομείου "Σωτήρ". (12)

την κινηματογράφηση εγχείρησης καισαρικής τομής, εκτελουμένης από τον ίδιο τον Τσάκωνα⁸.

Σημειωτέον ότι η κινηματογράφηση αυτή, αποτελεί και το αντικείμενο της παρούσας μελέτης, η οποία φιλοδοξεί να κατέχει το προνόμιο της αποκλειστικής παρουσίας, της πρώτης κινηματογράφησης εγχειρήσεως στην Ελλάδα.

Συγκεκριμένα στα Πρακτικά της 124ης Συνεδρίασης του Διοικητικού Συμβουλίου του Θεραπευτηρίου "Ο Ευαγγελισμός", που πραγματοποιήθηκε στο Θεραπευτήριο στις 22 Δεκεμβρίου 1912, υπό την προεδρία του Θησέως Δημαρά, αναφέρονται τα εξής: "Το Συμβούλιο εγκρίνει την καταβολήν δραχμών εκατόν (100) εις το κατάστημα κινηματογράφων Σ. Λεόν, προς πληρωμήν του ημίσεος της δαπάνης εν τω θεραπευτηρίω τούτω, υπό του Διευθυντού του Γυναικολογικού Τμήματος Ιατρού κ. Σ. Τσάκωνα, οφείλοντος τούτου να καταβάλει το έτερον ήμισυ της δαπάνης ταύτης, και τούτο υπό τον ρητόν όρον ότι η καταβολή αυτή δεν αποτελεί προηγούμενον δυνάμενον να επαναληφθή εν τω μέλλοντι τω θεραπευτηρίω, ουδεμίαν δυνάμενον ν' αναλάβη υποχρέωσιν άνευ προηγουμένως σχετικής απόφάσεως του Διοικητικού Συμβουλίου αυτού"⁸.

Από τα προαναφερθέντα συνάγεται ότι το κόστος της κινηματογράφησης ήταν υψηλό για την εποχή εκείνη, αφού ανήλθε στις 200 δρχ. Αυτό δεν πτόησε τον Σ. Τσάκωνα, ο οποίος προέβηκε πρώτα στην κινηματογράφηση της εγχείρησης και κατόπιν ζήτησε τη χρηματοδότηση ή συγχρηματοδότηση από την διοίκηση του Ευαγγελισμού, γνωρίζοντας πιθανόν ότι αυτή θα επέφερε εκ των προτέρων προσκόμματα στην όλη του προσπάθεια.

Κάτι που δικαιολογείται εν μέρει και από την δυσχερή οικονομική κατάσταση, στην οποία βρισκόταν ο Ευαγγελισμός, την εποχή εκείνη. Η Χώρα όπως είναι γνωστό βρισκόταν σε εμπόλεμη κατάσταση, λόγω των Βαλκανικών Πολέμων. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα οι συνδρομές και δωρεές υπέρ του Θεραπευτηρίου να εκλείψουν, ενώ υπήρχε και σχετική ακρίβεια των ειδών πρώτης ανάγκης στην ελληνική αγορά⁸. Από την άλλη πλευρά ο Ευαγγελισμός συμμετείχε ενεργά στην περίθαλψη των τραυματιών του μετώπου, μια και τα περισσότερα κρεβάτια του καλύπτονταν από αυτούς⁹. Η οικονομική δυσπραγία στην οποία περιήλθε ο Ευαγγελισμός, λόγω των γεγονότων αυτών καταφαίνεται τόσο στον ελλειμματικό οικονομικό απολογισμό του έτους 1911 όσο και του 1912, όπου και το έλλειμμα σχεδόν διπλασιάστηκε⁸.

Ένεκα τούτων η διοίκηση του Θεραπευτηρίου καθήλωσε τους μισθούς όλου του προσωπικού της, στις παροχές του 1910. Ίσως αυτός να ήταν και ένας από τους λόγους που ώθησαν τον Σ. Τσάκωνα στη συγκάλυψη των εξόδων της κινηματογράφησης της εγχείρησής του, από το διοικητικό συμβούλιο (Δ.Σ.) του Ευαγγελισμού. Σημειωτέον ότι ο μηνιαίος μισθός του διευθυντού ιατρού, την εποχή εκείνη, ήταν 250 δρχ., όσο κόστισε περίπου η κινηματογράφηση της εγχείρησης. Εντύπωση προκαλεί δε το γεγονός ότι ήταν πολύ λιγότερος από τον μισθό του διοικητικού διευθυντού του Ιδρύματος, του οποίου ανερχόταν στις 400 δρχ., ποσό διπλάσιο δηλαδή από αυτό των διευθυντών ιατρών των κλινικών⁸.

Επομένως, παρ' όλες τις οικονομικές δυσχέρειες της εποχής εκείνης, ο Σ. Τσάκωνας προέβηκε στο εγχείρημα της κινηματογράφησης της εγχείρησης καισαρικής τομής, κάτι που δείχνει και τις πνευματικές ανησυχίες του ανδρός.

Δεν πρέπει να λησμονείται επίσης ότι ο Σ. Τσάκωνας δεν ήταν μόνο ο πρώτος διευθυντής της Γυναικολογικής Κλινικής του Ευαγγελισμού, αλλά και από τους πρώτους χειρουργούς αυτού. Προσελήφθη ως Α' βοηθός της Χει-

ρουργικής Κλινικής του Θεραπευτηρίου στις 20 Μαΐου 1889, ενώ έγινε διευθυντής της νεοσύστατης Γυναικολογικής Κλινικής στις 9 Οκτωβρίου 1902, από την οποία θέση απεχώρησε στις 17 Μαΐου 1926⁹. Υπήρξε δηλαδή από τους πρώτους και μακροβιότερους ιατρούς του Ιδρύματος^{9,10}.

Αλλά και το κλινικό και επιστημονικό έργο που παρήγαγε η Γυναικολογική Κλινική επί των ημερών του Σ. Τσάκωνα, ήταν εφάμιλλο των άλλων Κλινικών του Ιδρύματος. Αν και νεοσύστατη η Γυναικολογική Κλινική, λειτούργησε εξωτερικό ιατρείο από το 1903, ταυτόχρονα με τις ήδη υπάρχουσες από το 1885 Παθολογική και Χειρουργική Κλινικές¹⁰.

Η τεράστια συμβολή εξάλλου, του Σ. Τσάκωνα στην επιστημονική καταξίωση της Γυναικολογικής Κλινικής του Ευαγγελισμού, αποδεικνύεται από την κακή λειτουργία της και τα τραγικά συμβάντα που επισημειώθηκαν σε αυτή, μετά την αποχώρηση του Σ. Τσάκωνα, όπως λ.χ. ο θάνατος της ασθενούς Αναστασίας Φαρμαπάσοβα¹¹.

Από τα προαναφερθέντα καταγράφεται ότι ο Σωκράτης Τσάκωνας ήταν μια ανήσυχη και δημιουργική πνευματικά προσωπικότητα. Υπήρξε ο πρώτος διευθυντής της Γυναικολογικής Κλινικής του Ευαγγελισμού και ένας από τους κορυφαίους ιατρούς του Ιδρύματος. Ήταν τέλος πρωτοπόρος στη μορφωτική χρήση του κινηματογράφου στο χώρο της Ιατρικής Επιστήμης, μια και πρώτος ο Σ. Τσάκωνας αναγνώρισε τη μορφωτική επίδραση του κινηματογράφου και μάλιστα την εποχή που ο κινηματογράφος έκανε τα πρώτα του βήματα στην Ελλάδα!

SUMMARY

In this presentation we describe the first Caesarean section that has been filmed in Greece. This particular process took place in “Evangelismos” hospital, in 1912 and was performed by the director of the Gynaecological clinic, Dr. S.Tsakonas in cooperation with the filming firm “Leon”. The filming cost came up to 200 drachmas and it was paid both by S.Tsakonas and the Board of Trustees of the “Evangelismos” Hospital. It should be noted here that the monthly salary of doctors that were directors at this period was 250 drachmas. So, apart from the fact that S.Tsakonas was the first director of the Gynaecological clinic at “Evangelismos” hospital, he was also a pioneer for the educational use of films in Medicine.

Key words: Hospital “Evangelismos”, Caesarean section, filming, Gynaecological clinic.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Ζευκλής, ΑΧ: Τα Εποπτικά Μέσα Διδασκαλίας, Γρηγόρης, Αθήνα, 1989, 105-106.
2. Σολδάτος, Γ: Ο Ελληνικός Κινηματογράφος, Αιγόκερως, Αθήνα, 1994, 7-10.
3. Σολδάτος, Γ: Ιστορία του Ελληνικού Κινηματογράφου, εκδ. Η', τομ. Α', Αιγόκερως, Αθήνα, 1999, 19-20.
4. Γούτος ΚΑ, Νούλας, ΚΑ: Λεξικό Σκηνοθετών του Ελληνικού Κινηματογράφου, Αιγόκερως, Αθήνα, 1996.
5. Ριζόπουλος ΑΧ, Βλαδίμηρος, ΛΕ: Ανάλεκτα Ιστορίας Ιατρικής, Ιασώ, Αθήνα, 2005, 233-4.
6. Βαλουκός, Β: Φιλμογραφία του Ελληνικού Κινηματογράφου, Αιγόκερως, Αθήνα, 1998.
7. Κωνσταντοπούλου, Φ: Θεματικό Ευρετήριο Κινηματογραφικού Αρχείου (Υπουργείο Εξωτερικών – Υπηρεσία Ιστορικού Αρχείου – Κινηματογραφικό Αρχείο), Καστανιώτης, Αθήνα, 2000.
8. Θεραπ. “Ο Ευαγγελισμός”: Πρακτικά Διοικητικού Συμβουλίου (1910-1915), 111.
9. Θεραπ. “Ο Ευαγγελισμός”: Αεύκομα Πεντηκονταετηρίδος (1884-1934), Νεοελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1934, 68, 108, 116, 130.
10. Θεραπ. “Ο Ευαγγελισμός”: 100 Χρόνια Επιστημονικής Προσφοράς του Θεραπευτηρίου στην Υγεία του Λαού (1884-1994), τομ. Α' (1884-1950), Αθήνα, 1984, 2, 3, 37, 39, 107.
11. Θεραπευτήρον “Ο Ευαγγελισμός”: Πρακτικά Διοικητικού Συμβουλίου (1924-1927), 140-147.
12. Βλαδίμηρος, ΛΕ: Το Υγειονομικό στον Ελληνοτουρκικό Πόλεμο του 1897. Λογοθέτης, Αθήνα, 1997.

Λαμπρινή Κουρκούτα, RN, Ph.D., Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Τμήματος Νοσηλευτικής, ΑΤΕΙ Θεσσαλονίκης.
 Ελένη Χατζηδημητρίου, M.D., Ιατρός, Επιστ. Συνεργάτης Νοσ. “Υγεία”, Αθηνών.
 Ολυμπία-Ελένη Παππά, Ιατρός, Μαιευτ. “Ιασώ”, Αθηνών.
 Αθανασία Νέστωρ, RN, Ph.D., Αναπλ. Καθηγήτρια Τμήματος Νοσηλευτικής, ΑΤΕΙ Αθηνών.
 Ιωάννης Ταχματζίδης, Ιατρός, Ελληνική Αστυνομία Θεσσαλονίκης.
 Μαρία Αβραμίνα, R.N., Καθηγήτρια Εφαρμογών, Τμήματος Νοσηλευτικής, ΑΤΕΙ Θεσσαλονίκης

Τμήμα Νοσηλευτικής, ΣΕΥΠ, ΑΤΕΙ Θεσσαλονίκης

Υπεύθυνη για αλληλογραφία: Κουρκούτα Λαμπρινή, Διοχάρους 17, 16121 Αθήνα, Τηλ.: 210 7230 865.